

Л. Д. Владыченко

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ВСЕУКРАИНСКИЙ СОВЕТ ЦЕРКВЕЙ И РЕЛИГИОЗНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ – БОЛЕЕ ДВАДЦАТИ ЛЕТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Рассмотрена специфика институциональной сферы межрелигиозных и межконфессиональных отношений в Украине. Освещены предпосылки возникновения одного из межрелигиозных объединений в Украине – Всеукраинского совета церквей и религиозных организаций. Осуществлен обзор структуры и уставных документов ВСЦУРО. Исследована специфика деятельности и особенности организационной структуры этого Совета. Проанализировано сотрудничество Совета с государственными учреждениями и выделены проблемные аспекты межконфессиональной и государственно-конфессиональной сферах.

Ключевые слова: Всеукраинский совет церквей и религиозных организаций, межрелигиозные объединения, межрелигиозные и межконфессиональные отношения, религиозные организации государственно-конфессиональные отношения.

Larysa Dmytrivna Vladychenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ALL-UKRAINIAN COUNCIL OF CHURCHES AND RELIGIOUS ORGANIZATIONS. OVER TWENTY YEARS OF OPERATION: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

This article reviews the specificity of the institutional area of interreligious and interconfessional relations in Ukraine. It highlights the preconditions for the emergence of one of the interreligious associations of Ukraine – the All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organizations. The structure and the statutory documents of the AUCCRO are reviewed in the article. The author investigates the specifics of the activity and peculiarities of the organizational structure of the Council. The Council's cooperation with state institutions is analyzed and the problematic aspects of the interconfessional and state-confessional spheres are identified.

Two periods in the existence of the AUCCRO are highlighted in the article: from 1996 to 2004 and from 2005 to the present. Particular attention is given to the prerequisites and the possibility of the emergence of the AUCCRO in correlation to the cooperation with the State body of Ukraine for religious affairs in the context of the current religious situation and interreligious/interconfessional relations at the beginning of Ukraine's independence. The formation of the AUCCRO under the central executive authority was prompted by the need to resolve property conflicts among religious organizations. The AUCCRO facilitated the dialogue between the authorities and religious organizations and involved representatives of the religious community in solving the problematic issues of the interconfessional state-religious complex at that time.

The article draws attention to the change of the organizational form of the AUCCRO after the political changes in the country in 2004 and the reduction of the status of the State body of Ukraine for religious affairs.

The AUCCRO has been acquiring a new format of activity, which is specified in the Regulation on the AUCCRO, since 2005. Attention is drawn to some of the inaccuracies of the statistical nature and internal organization of the AUCCRO, which is criticized by other religious communities.

The practical activities of the AUCCRO and the organizational mechanism of its activity are analyzed. The author emphasizes on the topical issues for the religious community that AUCCRO raises in its appeals to the government officials.

The AUCCRO's mechanism of the cooperation with the state authorities through the formation and further activity of the advisory bodies of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Ministry of Defense of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine, the Ministry of Foreign Affairs, and the penitentiary system is shown.

Key words: the All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organizations, inter-religious associations, inter-religious and inter-confessional relations, religious organizations, state-confessional relations.

УДК 130.2:23

DOI:10.17721/sophia.2019.14.2

Т. В. Гаврилук, д-р філос. наук, доц.

Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, Україна

ORCID 0000-0002-8525-9470

tatianagavrylyk@gmail.com

КУЛЬТУРОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАВОСЛАВНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ГРЕЦЬКОГО БОГОСЛОВА ХРИСОСТОМОСА СТАМУЛІСА

Досліджено новітнє розуміння місця і ролі культури в християнській антропології. Автор виходить із відсутності перекладу робіт Хрисостомоса Стамуліса та відсутність в середовищі українських релігієзнавців та богословів уявлень про діапазон трансформації основоположних ідей православної теології в сучасній грецькій теологічній думці. З'ясовано місце та роль культури в трансформаціях сучасної грецької православної антропології. Доведено, що новітній підхід до розуміння культури як вияву божественного в людині надає православній антропології нових векторів розвитку. Культура, у всіх формах її прояву, постає не лише формою духовного світського буття, а глибинною сутністю людини, одним із аспектів образу та подоби Бога, що і спонукає людину до виходу за межі буденності, через здатність захоплюватись Красою, до стану Любові.

Ключові слова: православна антропологія, культура, Хрисостомос Стамуліс, першорідний гріх, спасіння, розум, свобода, творчість, любов.

Вступ. Православ'я більшістю дослідників розглядається як найбільш консервативна традиційна течія християнства. Перебуваючі в певній опозиції до проблем та процесів секуляризованого світу, воно, як правило, пропонує власні форми та способи діалогу з ним, більшою мірою акцентуючи увагу на вже давно проголошені істини. У зв'язку з цим, поява теології, яка намагається вийти за межі усталених правил, безумовно є подією, яка заслуговує на увагу. Заклик сучасного грецького богослова Хрисостомоса Стамуліса "вперед, Отці" лунає на протиположності домінуванню неопатристики з її гаслом "назад до Отців", що задає новітній напрям розвитку як православної теології загалом, так і православної антропології.

Мета. Із урахуванням вище наведеного, метою статті є виявлення новітнього розуміння місця і ролі культури в християнській антропології на прикладі теології Хрисостомоса Стамуліса.

Виклад основного матеріалу. Напрямок теологічних пошуків Хрисостомоса Стамуліса¹ водночас і складно, і просто визначити. Складно тому, що діапазон його міркувань досить широкий і його теологію можна визначити і як естетичну теологію, і як теологію діалогу, і як нарративну теологію, і перелік можна продовжити. Водночас тема, яка розкривається в такому широкому діапазоні підходів є одна – людина перед Богом. Людина, яка оточена різноманітними зв'язками, в сутності своїй направлена на один пошук – пошук Бога, пошук основ свого буття.

Цей пошук для грецького богослова не може бути вичерпаний догматами Церкви. І ті питання, які виходять за межі догматів, спонукають людину до живого

¹ Хрисостомос Стамуліс – сучасний грецький богослов, професор теологічного факультету університету імені Арістотеля в місті Салоніки.

пошуку Істини. Вічні запити людського духу – що таке життя, смерть, краса, любов, святість – не можуть бути виголошені як догма, як щось визначене раз та назавжди. Вони спонукають людину до виходу за межі суб'єктивності, до повного розкриття її творчого духу через відчуття присутності Бога в усьому та скрізь.

Христосомос Стамуліс, розмірковуючи над історичним перебігом взаємовідносин між культурою та православ'ям, вказує на те, що з самого початку вони склалися доволі помірковано, оскільки проблемним було вирішення питання про те, чи здатен людський розум відкрити істину поза божественним одкровенням, тобто питання про наявність в творах мистецтва будь-яких елементів істини. Богослов зауважує на тому, що ранні християнські письменники, які добре знали на античній культурі та філософії мали позитивне рішення щодо цих питань, зокрема Юстиніан та Климент Александрійський.

Також він посилається на відому теорію Юстина Мученика про те, що "семена розуму" посіяні серед усіх людей [3]. Згідно з цим поглядом, і античні філософи наближались до християнської таїни. І ті з них, які жили, базуючись на власній інтуїції, згідно зі Словом, можуть вважатися християнами. Відповідно Христосомос Стамуліс доходить висновку про те, що "зерна істини" поширені усюди.

Богослов зазначає, що в середні віки відсторонення від культури відбувалось з причини акцентування на тому, що філософія і культура "не спасуть". Але захоплення культурою та філософією ніколи не зникали, оскільки це важлива складова людського духу, людського запиту щодо надприродних складових її існування.

На противагу вкоріненому у православ'я баченню секулярних процесів як чогось чужого, хибного, а подекуди і бездуховного, Стамуліс вказує на те, що Бог розкривається людині в усіх формах її буття. Та лише від людини залежить чи зможе вона Його побачити. Людина – це певне дзеркало свого Бога [3]. На думку богослова, людина Православ'я повинна вміти приймати конкретну реальність та мати мужність не заперечувати її в ім'я ідеалізованого минулого. Буття людини, як і буття Церкви – це певна "метаісторія (від грец. *μεταϊστορία* – продовження історії), тобто певне зусилля щодо трактування розуміння та продовження історії" [4, с. 47]. В цьому процесі ніщо не повинне сприйматися як належне, ніщо не гарантоване і людина повинна вміти прийняти виклик. Оскільки, "людина не є якийсь "процес" без істинного існування, який мандрує як дрейфуючий човен в історичному нігілізмі" [4, с. 48–49]. Бог закликає людину до свободи та відповідальності і вона повинна сміливо займатися преображенням світу.

Значну роль в цьому процесі відіграє Церква. Вона справляє значний вплив на формування життєвої позиції віруючого. Церква, яка занадто сконцентрована на минулому та догматах має великий ризик перетворитися на одну із ідеологічних систем. Книга ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ, *Докімія για έναν πολίτημό της σάρκωσης* (ЛЮБОВ ТА СМЕРТЬ, Випробування для культури втілення) починається з переказу відомого твору Ф. Донесмарка "Життя інших". На прикладі його героїв, які стали жертвами комуністичної тоталітарної системи, богослов показує силу ідеології, яка з необхідністю породжує два типи людей – підкорених та тих, хто бореться. Стамуліс виділяє декілька рис, які є спільними для будь-яких систем: вони завжди носять месіанських характер; обіцяють процвітання, але за умови повного підкорення людей та капітуляції їхньої свободи; обіцяють принести любов та мир, але використовують примус та насильство; в ім'я абстрактної та майбутньої людини, вони знищують конкретну та дійсну людину; офіційні доктрини недоторкані, та кожен, хто насмілиться мати сумнів щодо них буде оголошений ворогом. У таких системах усі не мають справжнього життя, навіть

ті, хто живуть та діють на користь системи. Вони живуть і не живуть одночасно, оскільки життя їхнє не належить їм. В системі людина втрачає здатність жити своїм життям. І такий стан, у якому віра та любов відірвані від свободи людини, обов'язково породжує "монстра асимільованого ідопоклонства та лицемірства" [4, с. 72].

На думку Стамуліса, Церква як інститут іноді має спокусу слідувати таким шаблонам. Він використовує твір Донесмарка як метафору, через яку розкриваються певні релігійні установки, які призводять до помилок. Найголовніша із них – формування такого типу людини, яка не здатна жити своїми життям, а лише під контролем; загроза авторитарної церкви, яка перетворює живу віру в категоричну доктринальну систему; страх діяти вільно та відповідально тощо. Натомість покликання Церкви – мати живий діалог зі світом. Поезія, музика, наука, філософія – це все форми людського буття, через які людина шукає та розкриває сенс світу. І, оскільки світ є спільним для усіх нас, то неможливо розкрити його значення поза діалогом між усіма цими сферами, між різними поглядами [4, с. 294, 310]. На думку богослова, ми є членами одного людського співтовариства і повинні підтримувати діалог один з одним [4, с. 310].

Сам Христосомос Стамуліс сміливо приймає участь в такому діалозі. Можливо причиною тому є те, що богослов є одночасно і композитор, і диригент. Людина, яка в собі поєднує і релігійний, і мистецький світогляд, дивиться на світ більш широко. Богослову, який пише музику властиво бачити та чути Бога в гармонії її звуків. Його чуттєвій, творчій натурі природно почути Бога в голосах пташок, побачити Його в усіх проявах навколишнього світу.

Стамуліс цитує грецького поета Нікоса Пентзікіса "той, хто знає, як дивитися, знаходить красу усюди" [4, с. 340]. Певною мірою цей вираз є серцевиною його богослів'я. Його теологія направлена проти песимістичних тенденцій бачити навколо лише недоліки та ворогів [3]. Богослов намагається відкривати всюди прекрасне як вираз вищої Краси. Подібно до Сократа, життя якого, власне, і була його філософія, Стамуліс відкриває красу навіть в повсякденних речах в усіх формах його буття – в музиці, в теології, у фотографії, оскільки це становить стрижень його внутрішнього буття. Вміння побачити красу в пересічній події, в пересічному факті – є, безумовно, є великий дар, але ще більшим талантом є вміння показати це іншим. Христосомос Стамуліс ділиться зі світом своїм екзистенційним досвідом і прослідковує присутність Краси від маленьких, не важливих речей, до великих та значущих.

Як богослов Стамуліс розкриває Бога "як Прекрасного та як Красу, як Любов та як Улюбленого, а також усіма іншими Божественними титулами, які відповідають Його прекрасній та милосердній справедливості" [1, с. 138]. Бог також є "Над-сутністю Красою" і людина покликана брати участь у Ньому.

Досить сміливим, можемо сказати, несподіваним, є припущення Стамуліса щодо природи першорідного гріха. Богослов вважає, що родовий гріх полягає в руйнуванні спілкування з вищою красою. Посилаючись на Кирила Александрійського, він припускає, що падіння людини в Раю відбулось не тому, що людина ослухалась Бога, а тому, що вона не дивувалась Творцю. Дерево життя являло собою видиму красу невидимої вищої Краси і людина повинна була підтримувати з нею зв'язок [3]. Але людина не дивувалась своєму Богові, не могла сприймати Його красу і через це трапоз її падіння.

На думку богослова, втілення Ісуса Христа відбулось з метою відновлення порушеної єдності, саме для цього божественний Логос стає людиною. Стамуліс звертається до слів Достоевського "краса спасе світ" і для нього ці слова мають христологічне значення. Хри-

стос як втілена краса, відновив в собі красу людства, відкрив її багатству божественності. Але і людина, для того щоби бути спасенною, повинна бути відкритою. Вона повинна відновити здатність до здивування. Людина повинна мати невинність дитини, бачити красу творіння та хреста Ісуса. Вона повинна мати чисті почуття, щоб усюди відчувати присутність Бога. Людина повинна здобути нові очі та новий зір, які будуть здатні сприймати есхатологічне преображення світу, щоб віднині сприймати з "початку", з "кінця" кінцеву мету Творіння. Цю думку Стамуліс виражає фразою: "В моєму початку мій кінець, в моєму кінці – мій початок" [1, с. 41].

У контексті власної парадигми Хрисостомос Стамуліс переосмислює і усталене в православному середовищі вчення про смертні гріхи. Для богослова очевидним є те, що тут невірно виставлені акценти. Історично так склалося, що у православ'ї більшою мірою говориться про гріхи ніж про добродійність. Це породжує невірну антропологію – формування людини пригніченої усвідомленням гріха та постійним відчуттям провини і, в такий спосіб, на думку богослова, світ Божий перетворюється на світ маніхейський. Визначальне значення означеного для сучасності, богослов виражає словами: "Все це відбувається в цивілізації, яка шукає, воістину з маніакальною завзятістю, демонструє, а іноді і створює девіантну – тобто таку, яка відхиляється від соціальних норм – поведінку, витісняючи на задній план добро, про існування якого вона згадує лише в певні дні" [6]. Означене положення речей, коли мова про добро, позитив, іде лише під час Паски чи Різдва, чи інших свят, є ознакою цивілізації девіантності, яка "даючи нам порцію зворушливих картин, подібних музичній паузі, отримує алібі для того, щоб продовжити свій шлях, своє існування повністю виправданою та без усіяких проблем" [6].

Богослов акцентує увагу на тому, що не існує нічого поза любов'ю Бога, отже, весь простір заповнений Його присутністю. Виходячи з означеного, простір Церкви необмежений. Стамуліс наводить приклад із одного грецького роману про хлопчика, який на свято П'ятидесятниці не пішов до церкви, а, натомість, пішов до моря. Під час прогулянки, він був надзвичайно сумним, оскільки відчував провину, що вибрав море, а не церкву. В певний момент він починає збирати кістки риб і краса висушених білих кісток викликає у хлопчика гімн славі Божій в ім'я усіх існуючих речей та істот [1, с. 249–250].

Отже, усе в природі заслуговує на любов і все може стати знаком та засобом спілкування: тварини, птахи, квіти, гори, ліса тощо. Той, хто не любить творіння, не може любити Творця. Слушаючи є думка теолога із університету Арістотеля (Греція) Флорін Тоадер Томоіоага (Florin Toader Tomoioaga) про те, що "в своєму естетичному підході грецький професор хоче охопити усе між землею та небом. Ніщо не повинне бути залишене зовні, ніщо не повинне бути викинуто" [3]. Теологію Стамуліса він слушно характеризує як цілісну теологію. На відміну від українського дослідника Андрія Баумейстера, який вважає, що "Теологічна естетика" – це один з проявів тенденції, яка полягає у намаганні видати частину теології за її ціле" [5], грецький богослов показує, що теологічна естетика Хрисостомоса Стамуліса може бути зрозумілою лише в контексті інших

його підходів та лише всі разом вони становлять цілісність. Радість переповнює християнина в тому випадку, коли він впевнений в безкінечній присутності Бога і ця впевненість виходить далеко за межі естетики. Для Стамуліса не існує різниці між святим та буденним, більше того він вважає таке розрізнення хибним. Музика, поезія, театр, кіно, філософія, наука – це не світська частина життя, а спроби надати значення цьому світові, особливо його найважливішим питанням – любові, життю та смерті. Стамуліс акцентує увагу на тому, що "сила Церкви полягає у здатності змінювати світ" [7].

Пригадуючи перші століття становлення християнства, на думку спадає залученість пересічних греків в обговорення складних теологічних проблем. Можливо це Сократ посіяв зерно живого пошуку Істини в генах цього народу. Але від тоді і до сьогодні греки жваво обговорюють непересічні питання не лише на симпозіумах, але і в буденних зустрічах. І оскільки Церква займає вагомий роль у формуванні свідомості греків та в їхньому повсякденному житті, то межі секулярного та релігійного життя тут доволі розмиті.

Наукова новизна. Уперше в українській релігієзнавчій та богословській думці розкрито новітні уявлення про місце та роль культури в православній антропології на прикладі робіт грецького богослова Хрисостомоса Стамуліса.

Висновки. Як засвідчує проведений аналіз, православ'я продовжує відігравати вагомий роль у формуванні грецької нації. В цьому контексті, започаткований Хрисостомосом Стамулісом діалог з культурою виступає важливим фактором цього формування та пошуку ідентичності. Сам богослов дає чудовий приклад цьому діалогові, він виходить за межі університетських аудиторій, зустрічається з поетами, композиторами, акторами тощо. Його теологія є живою теологією, яка народжується не лише в кабінеті чи в бібліотеці, але й під час конкретної зустрічі в діалозі, іноді, по різному мислячих людей. Характерною рисою богослова є відкритість щодо Іншого. А головним напрямом пошуку є розкриття та показ викривленої реальності сучасної людини.

Богослов намагається показати, що присутність Христа в людині не вимірюється лише мірою її присутності на літургії чи залучення до церковного життя, але вагомим фактором також є міра її свободи. Людина не є янголом, призначення якого полягає лише у творінні волі Божої. Людина є образом та подобою Бога, вона наділена розумом, свободою, творчістю та любов'ю. Через це людина є творцем нашого світу, через культуру, мистецтво та науку, та через численні суспільні та особистісні стосунки [2]. Хрисостомос Стамуліс розкриває вагомий культуротворчий потенціал православної антропології, яка покликана перетворити цей світ на світ Любові і культура та мистецтво відіграють в цьому процесі вагомий роль.

Сам Стамуліс визначає свою теологію як "теологію ризику", водночас єдиний ризик, який в ній є – це вміння говорити про добро, любов, красу, а також про гострі питання сьогодення, отже, більшою мірою його теологію радше можна визначити як позитивну теологію, яка направлена на показ позитивних сторін сучасного людського буття, формування позитивної життєвої позиції, розкриття вміння бачити красу навколо, тобто формування такого типу людини, яка здатна буде бачити добро, красу, любов навколо себе і через себе буде утверджувати це в навколишньому світі, сміливо вступаючи з ним в діалог.

Список використаних джерел:

1. Stamoullis Chrysostomos. The Beauty of Holiness. Prolegomena to an Aesthetic Philology of Orthodoxy / Chrysostomos Stamoullis. – Athens : Akritas Publishing House, 2005. – 326 p.
2. Stamoullis Chrysostomos. The exercise of Eucharistic love [Electronic resource] / Chrysostomos Stamoullis. – 2016. – Mode of access: <https://pemptousia.com/2016/05/the-exercise-of-eucharistic-love/>
3. Tomoioagă Florin Toader. The Dialogue between Orthodox Theology and Culture: the Contemporary Paradigm of Professor Chrysostomos Stamoullis (Greece) [Electronic resource] // SOBORNOST INCORPORATING EASTERN CHURCHES REVIEW. – 2017. – Vol. 37:2 92015. – с. 47–64. – Mode of access: <https://antidosis.wordpress.com/2017/01/03/florin-toader-tomoioagathe-dialogue-between-orthodox-theology-and-culture-the-contemporary-paradigm-of-professor-chrysostomos-stamoullis-greece-sobornost-incorporating-eastern-churches-review-volu/>
4. Σταμούλης Χρυσόστομος Α. ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ, Δοκίμιο για έναν πλησιέστερο της σάρκωσης. – Εκδόσεις : ΑΚΡΙΤΑΣ, Σελ. – 2009. – С. 434.
5. Баумейстер А. Три хибні тенденції західної теології в другій половині ХХ століття: [Електронний ресурс] / А. Баумейстер. – 2015. – Режим доступу: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/30182-tri-xibni-tendenciyi-zaxidnoyi-teologiyi-v-drugiy-polovini-xx-stolitlya.html

6. *Стамулис Хрисостомос*. В рай с дерзновением [Электронный ресурс] / Хрисостомос Стамулис. – 2016. – Режим доступа: www.pravoslavie.ru/93542.html

7. *Стамулис Хрисостомос*. Автокефалия и православное единство [Электронный ресурс] / Хрисостомос Стамулис. – 2019. – Режим доступа: <https://globalaffairs.ru/number/Avtokefaliya-i-pravoslavnoe-edinstvo-19970>

References:

1. Stamoulis Chrysostomos. The Beauty of Holiness. Prolegomena to an Aesthetic Philocaly of Orthodoxy / Chrysostomos Stamoulis. – Athens : Akritis Publishing House, 2005. – 326 p.

2. Stamoulis Chrysostomos. The exercise of Eucharistic love [Electronic resource] / Chrysostomos Stamoulis. – 2016. – Mode of access: <https://pemptousia.com/2016/05/the-exercise-of-eucharistic-love/>

3. Tomoioagā Florin Toader. The Dialogue between Orthodox Theology and Culture: the Contemporary Paradigm of Professor Chrysostomos Stamoulis (Greece) [Electronic resource] // SOBORNOST incorporating EASTERN CHURCHES REVIEW. – 2017. – Vol. 37:2 92015. – σ. 47–64. – Mode of access: <https://antidosis.wordpress.com/>

2017/01/03/florin-toader-tomoioagathe-dialogue-between-orthodox-theology-and-culture-the-contemporary-paradigm-of-professor-chrysostomos-stamoulis-greece-sobornost-incorporating-eastern-churches-review-vol1/

4. Σταμούλης Χρυσόστομος Α. ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ, Δοκιμή για έναν πολιτισμό της σάρκωσης. – Εκδόσεις : ΑΚΡΙΤΑΣ, Σελ. – 2009. – 434 σ.

5. Baumejster A. Try khybni tendenciji zakhidnoji teologhiji v drugij polovyni KhKh stolittja: [Elektronnyj resurs] / A. Baumejster. – 2015. – Rezhym dostupu: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/30182-tri-xibni-tendenciyi-zaxidnoyi-teologiyi-v-drugij-polovyni-xx-stolittya.html

6. Stamulis Hrisostomos. V raj s derznoveniem [Elektronnyj resurs] / Hrisostomos Stamulis. – 2016. – Rezhim dostupa: www.pravoslavie.ru/93542.html

7. Stamulis Hrisostomos. Avtokefaliya i pravoslavnoe edin-stvo [Elektronnyj resurs] / Hrisostomos Stamulis. – 2019. – Rezhim dostupa: <https://globalaffairs.ru/number/Avtokefaliya-i-pravoslavnoe-edinstvo-19970>

Надійшла до редколегії 11.11.19

T. V. Gavrilyuk

Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, Украина

КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРАВОСЛАВНОЙ АНТРОПОЛОГИИ СОВРЕМЕННОГО ГРЕЧЕСКОГО БОГОСЛОВА ХРИСОСТОМОСА СТАМУЛИСА

Исследовано новейшее понимание места и роли культуры в христианской антропологии. Автор исходит из отсутствия перевода работ Хрисостомоса Стамулиса и отсутствия в среде украинских религиоведов и богословов представлений о диапазоне трансформаций основоположных идей православной теологии в современной греческой теологической мысли. Определено место и роль культуры в трансформациях современной греческой православной антропологии. Доказано, что новейший подход к пониманию культуры как проявления божественного в человеке дает православной антропологии новые векторы развития. Культура, во всех формах ее проявления, является не только формой духовного светского бытия, а глубинной сущностью человека, одним из аспектов образа и подобия Бога, и побуждает человека к выходу за пределы обыденности, благодаря способности восхищаться Красотой, к состоянию Любви.

Ключевые слова: православная антропология, культура, Хрисостомос Стамулис, первородный грех, спасение, ум, свобода, творчество, любовь.

Tetjana Viktorivna Ghavryljuk

National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kyiv, Ukraine

CULTURE FORMATIVE POTENTIAL OF THE ORTHODOX ANTHROPOLOGY OF THE CONTEMPORARY GREEK THEOLOGIAN CHRYSOSTOMOS STAMOULIS

The study aims to determine the latest understanding of the place and role of culture in Christian anthropology. The author proceeds from the lack of translation of the works of Chrysostomos Stamoulis and the absence among Ukrainian religious scholars and theologians of ideas about the range of transformations of the fundamental ideas of Orthodox theology in modern Greek theological thought. Scientific novelty lies in defining the place and role of culture within the transformations of contemporary Greek Orthodox anthropology. The newest approach to understanding of culture as an expression of the divine in man provides the Orthodox anthropology with new vectors of development. The study indicates that the Orthodoxy continues to play significant role in formation of the Greek nation. Within this context, the dialogue with culture initiated by Chrysostomos Stamoulis becomes an important factor of this formation and search for identity. Culture, in all forms of its expression, appears not only as a form of spiritual secular being, but also as the deep essence of man, one of the aspects of the image and the likeness to the God, that encourages man to go beyond the boundaries of everyday routine, and with the ability to admire Beauty, to reach the state of Love. The theologian is trying to demonstrate that presence of Christ in man cannot be measured only by man's presence at the liturgy or involvement in the life of the church, but that extent of man's freedom is also an important factor. Man is not an angel whose mission is solely to perform the will of the God. Man is the image and the likeness of the God, man is graced with mind, freedom, creativity and love. With them, man is the creator of our world, through culture, art and science, as well as through multiple social and personal relationships. Chrysostomos Stamoulis unveils significant culture formative potential of the Orthodox anthropology, in which is formed the kind of man who is able to see good, beauty, love of the world created by the God, and through herself she affirms them in the outside world boldly starting a dialogue with it. And both culture and art play important role in this dialogue.

Key words: orthodox anthropology, culture, Chrysostomos Statulis, original sin, salvation, mind, freedom, creativity, love.

УДК 280:2

DOI:10.17721/sophia.2019.14.3

I. П. Гудима, д-р філос. наук, доц.

Донецький національний медичний університет, Кропивницький, Україна

igorgudyma67@gmail.com

ЯВИЩЕ НЕОДЕТЕРМІНІЗМУ ТА ЙОГО ОСМИСЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ ХРИСТІАНСЬКІЙ ТЕОЛОГІЇ

Дослідницьку увагу зосереджено на сучасних наукознавчих інтерпретаціях явища неадетермінізму та спробах богословського переломлення їх через призму релігійного світогляду. Основним завданням цієї статті є дослідження оновленого розуміння фундаментального принципу науки – принципу причинності, особливостей вияву останнього в науковій та гуманітарній проєкціях. Особливу увагу зосереджено також на вивченні специфіки відображення в сучасній релігійній свідомості питань божественної каузальності, проявів іманентності божественного буття, тих компонентів релігійного вчення, де автори, які пишуть на теми релігії, намагаються локалізувати точку зосередження зусиль Бога під час реалізації ним своєї волі і промислу. Вибір і застосування її теоретико-методологічних підходів обумовлені самим предметом думки і характером поставлених завдань. Використано такі методи пізнання: загальнофілософські, спеціальні загальнонаукові теоретичні методи. Дослідження здійснено за принципом об'єктивності, із застосуванням каузального аналізу. Кінцеві результати вивчення теми приводять до висновку, що саме в питанні божественної іманентності зусилля навіть найдопитливішого розуму розбиваються об перешкоди, обумовлені самою вірою і межею тієї царини, у яку не може втручатися розум, зроблено спробу торкнутися увагою божественної каузальності, вивчити питання знаходження точок доступу, через які Бог змінює природний світ в актах чудотворення.

Ключові слова: Бог, теологія, наука, неадетермінізм, причинність.

Глибока зацікавленість людини навколишнім світом, намагання відкрити завісу таємниці над тим, що перебуває за межею її розуміння завжди було характерним

для пізнання. Вічний та невпинний пошук людини, спроби зазирнути за грань відомого відкривали перед людиною величний світ у його взаємозв'язках та, понад